

Nikola Vranješ

ŽUPNA KATEHEZA I VJERONAUK U ŠKOLI – KOMPLEMENTARNE ZADAĆE CRKVE

Dr. sc. Nikola Vranješ, Teologija u Rijeci,
UDK: 282[371:262.2[238.1+257+268](497.5)
Pregledni rad

U ovom članku autor razrađuje odnos župne kateheze i školskog vjeronauka kao komplementarnih zadaća Crkve u smislu njihove bitne različitosti s obzirom na ciljeve, ambijent i metode pristupa odgojno-formacijskoj realnosti, ali i njihove bitne povezanosti u smislu konačnog istog usmjerenja i služenja odgoju vjere. Pozornost je stavljena ne toliko na već dobro poznate teorijske utemeljujuće postavke s obzirom na dvije izdvojene teme, koliko na neke elemente njihova identiteta i suodnosa koji se u aktualnoj hrvatskoj školsko-odgojnoj i crkvenoj stvarnosti posebice ističu. Posebice se obrađuju teološko-pastoralni i katehetski elementi vezani uz nositelje pojedinih službi i zaduženja uključeni u odgojno-formacijsko djelovanje. U tom smislu autor pokušava teološko-pastoralno izdvojiti neke teološko-katehetske i pastoralne odrednice koje mogu pomoći unapređenju spomenutog komplementarnog suodnosa, posebice u dijelu koji se odnosi na izravno župno pastoralno djelovanje u okviru i unutar dinamike župne kateheze.

Ključne riječi: *vjeronauk u školi, župna kateheza, službe, zaduženja, komplementarnost.*

* * *

Uvod

Od uvođenja vjeronauka u školu u Hrvatskoj početkom devedestih godina prošlog stoljeća tema njegova odnosa spram župne kateheze pojavljuje se kao jedna od najutjecajnijih i najaktualnijih s obzirom na ovu tako značajnu zadaću Crkve. Iako je ta rasprava kulminirala u zadnjih nekoliko godina, i prije su postojale brojne nedoumice i pitanja u svezi sa spomenutim odnosom. S druge strane, župna kateheza, s obzirom na njezin identitet i praktično ostvarivanje, u posljednjem periodu biva izrazitije prepoznavana i ostvarivana kao neizostavni i vlastiti zadatak župne zajednice kojemu se mora pri-

stupiti sa svom odgovornošću. Ona je i prije ostvarivana na različite načine i u različitom intenzitetu, a čini se da je profiliranju njezina vlastitog identiteta u posljednjih nekoliko godina najviše pridonijela popularizacija poznatog dokumenta HBK *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program* iz 2000. godine. U ovom članku¹ pokušat ćemo izdvojiti i obraditi neke od aktualnih izazova odnosa vjeronauka u školi i župne kateheze, posebice s obzirom na zadatke i identitet njihovih nositelja. Naglasak je stavljen na ostvarivanje ovih dvaju vidova djelovanja Crkve kao komplementarnih zadaća jedinstvenog odgoja u vjeri. Ovi su vidovi služenja Riječi različiti, ali i bitno komplementarni, a upravo je njihova komplementarnost danas jedna od njihovih karakteristika koja stoji pred brojnim i neriješenim izazovima.

Vjeronauk u školi kao dio edukativnog procesa

Već samo iščitavanje teoretskih utemeljujućih postavki s obzirom na identitet i način ostvarivanja vjeronauka u školi s jedne i župne kateheze s druge strane iznosi na vidjelo dobro poznate istine. Vjeronauk u školi s jedne je strane dio odgoja u vjeri,² odnosno uključuje u krajnjoj liniji element evanđeoske pripreve i misionarskog navještaja,³ a s druge dio je školskog odgojno-obrazovnog sustava. Vjeronauk se smješta na široki obzor edukativnog procesa kao školski nastavni predmet, ali i kao djelo Crkve kojim ona na specifičan način doprinosi istom tom procesu.⁴ Kako to tumači i sam *Opći direktorij za katehezu*, vjeronaukom se ulazi na široko polje kulture i to u edukacijskom sustavu u kojem su uključeni i drugi predmeti i unutar kojega vjeronauk treba biti postavljen u interdisciplinarnom dijalogu s njima ne gubeći svoju konfesionalnu dimenziju.⁵ Stoga vjeroučitelj, kao čovjek bitno edukativno-odgojnog profila,⁶ treba, s

1 Sadržaj ovog članka autor je izložio u obliku predavanja na 'Katchetskom danu' Riječke nadbiskupije 25. kolovoza 2008. godine u dvorani Nadbiskupskog ordinarijata u Rijeci.

2 Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu*, Kršćanska sadašnjost – Nacionalni katchetski ured HBK, Zagreb, 2000., br. 76.

3 *Isto*, br. 74. i 75.

4 Usp. *isto*, br. 73.

5 Usp. *isto*, br. 73-74.

6 Josip BALOBAN, "Vjeroučitelj – promicatelj duhovne odgono-obrazovne sastavnice", u: *Lada*, 3 (2008.), br. 2, str. 4.

jedne strane, biti osoba sposobna razvijati i ostvarivati umijeće edukativno-odgojnog i kreativnog sudjelovanja unutar dijaloga s drugim predmetima i područjima ljudskog znanja, nudeći pritom specifične sadržaje po kojima se bitno odlikuje predmet koji poučava.

Identitet vjeroučitelja

Unutar spomenute odgojne dinamike mora se paziti na to da se ne radi o bilo kakvom odgojnom profilu predmeta i onoga koji ga izvodi već je ipak riječ o specifičnom predmetu i specifičnom poslanju samog vjeroučitelja. Vjeronauk nosi bitnu oznaku poslanja Crkve u smislu odgoja u vjeri i autentičnog doprinosa Crkve na kulturnom areopagu. To je njegova strukturalna komponenta. Vjeroučitelj je svjedok vjere, ne tek obični predavač. Njegov vjernički i moralni identitet, kao i primjeren sakramentalni i svakodnevni život u ambijentu vlastite župne zajednice, bitne su i ključne komponente njegova poziva.

Ovo posljednje, život u ambijentu vlastite župne zajednice, danas treba biti ponovno posebice aktualizirano i vrednovano jer se nemale poteškoće susreću upravo vezano za to. Život vjeroučitelja u tom ambijentu strukturalni je dio njegova životnog kršćanskog poziva. Crkva, u krajnjoj liniji i preko biskupova mandata, povjerava izvođenje nastave vjeronauka, a time i izlaganje i prenošenje vlastitih vjerskih i moralnih istina putem vjeronauka, osobama koje su ne samo intelektualno osposobljene za izvođenje tog zadatka već koje, kao strukturalni dio vlastitog životnog poziva i opredjeljenja, imaju konkretni život u vjeri bez kojega bi poučavanje predmeta vjeronauka ostalo za njih tek prenošenje suhih informacija. Vjerski život u konkretnoj vlastitoj župnoj zajednici tako se pokazuje kao bitan dio sveukupne vjeroučiteljeve aktivnosti od koje ga nitko ne može "osloboditi." U tom smislu ne može biti dispenzirajuće pozivanje na vjeroučiteljsku aktivnost u školi ni bilo što drugo, budući da život u vjeri predstavlja temelj za samo poučavanje vjeronauka onako kako ga Crkva vidi.

Pozornost na identitet župne kateheze i vjeronauka u školi

Ostvarivanje vjeronaučne nastave u školi i kateheze u župnoj zajednici kao komplementarnih zadataka moguće je samo ukoliko se poštuje njihov identitet i specifičnost.⁷ S obzirom na identitet vjeronauka u školi, danas je posebice potrebno skrenuti pozornost na njegovu konfesionalnu specifičnost koja u posljednje vrijeme biva često dovedena u pitanje. Posebice su snažni glasovi za revidiranje postojećeg modela školskog vjeronauka u smislu uvođenja tzv. *religijske kulture* ili sličnog predmeta, ili pak revidiranja predmeta u smislu uvođenja tzv. *katoličke religijske nastave*. Navedeni stavovi uglavnom polaze od pedagoških, socioloških i kulturoloških postavki, dok one teološke bivaju dijelom zapostavljene ili se od njih uzima samo ponešto. U tom smislu dolazi se do pogrešnih ili parcijalnih odgovora u svezi sa spomenutom problematikom, posebice s obzirom na bitne elemente i identitet, tj. prepoznatljivost poruke i poslanja Crkve u odnosu na vjeronauk. S obzirom na navedeno, potrebno je još jednom istaknuti stav hrvatskih biskupa jasno ponovljen još 2000. godine kojim se nedvosmisleno potvrđuje opredjeljenje Crkve u Hrvata za konfesionalni model vjeronauka u školi kao onaj koji najbolje odgovara našim prilikama.⁸ Treba još jednom podsjetiti da *Opći direktorij za katehezu* konfesionalni karakter smatra nužnim

7 Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu*, br. 73.

8 Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, "Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj katehezi", u: *Katehetski glasnik. Dodatak: Ugovori – Zakoni – Pravilnici*, VI. (2008.), 1, str. 90. Važno je ovdje istaknuti razloge koje biskupi navode za navedeni stav: "Na temelju navedenog smatramo da nemaju pravog opravdanja pojedina mišljenja da se umjesto vjeronauka uvede religijska kultura koja bi se temeljila na upoznavanju kulturnih fenomena svih religija. U tako zamišljenoj religijskoj kulturi slabi dijalog do kojega je u Hrvatskoj svima stalo. Naime, u dijalogu se učimo pluralizmu i različitostima koje smo pozvani vrednovati i cijiniti, ali ne na štetu vlastitog vjerskog identiteta i života po svojoj vjcri. Težnje za sinkretizmom i nekom neutralnom religijom novog svjetskog porotka koje podržavaju neku religijsku kulturu lako mogu dovesti do duhovnog i vjerskog osiromašenja čovjeka. Gdje se sve jednako postavlja jedno pored drugoga, kao da je sve iste važnosti, tamo se ne odgaja za pravu slobodu koja se misli ostvariti predmetom religijske kulture. Uostalom, mnogi elementi tzv. religijske kulture ugrađeni su u planove i programe katoličkog vjeronauka. S druge strane, oni bi po naravi stvari trebali biti prisutni i u drugim predmetima, kao što su hrvatski jezik i književnost, povijest, umjetnost i dr. Školski vjeronauk tumači u duhu kršćanske poruke i tradicije temeljne vrijednosti naše kulture i civilizacije kao što su ljudska prava, sloboda, autonomija i dostojanstvo osobe, koje su zajedničke današnjim europskim narodima i zemljama. On to čini tako da se istakne njihov puni smisao kako bi postale izvorom nove nade za društvo u kojem živimo. Stoga pozivamo sve na plodonosan dijalog koji će nas sačuvati od pristranih promišljanja i sudova o prisutnosti Crkve u suvremenoj školi preko školskog vjeronauka." *Isto*, str. 90-91.

jamstvom za upoznavanje onoga što je i temeljni predmet vjeronauka, tj. Kristove osobe i djela spasenja.⁹ Dakle, ni unutar školske dimanike vjeronauk u krajnjoj liniji nema neodređen antropološki ili sociološki cilj. Vjeronauk kao školski predmet (kao i drugi predmeti) treba doprinijeti cjelovitom rastu i sazrijevanju osobe, ali to ne znači previđanje ni zanemarivanje njegova bitnog sadržaja. Ni drugi školski predmeti, na kraju krajeva, nemaju za cilj tek općenito određeno doprinošenje sazrijevanju osobe učenika bez potrebe usvajanja određenih sadržaja koji se predmetom posreduju unutar odgojno-obrazovne dinamike. Vjeronauk u školi nije i ne može biti samo djelo škole već je nužno i djelo Crkve; u ovom slučaju Katoličke crkve, slično slučajevima u kojima se radi o vjeronauku drugih vjerskih zajednica. Djelo Crkve teološki nije moguće "isprazniti" od konfesionalne određenosti i evagelizacijskog naboja, ni u slučaju iznošenja svih potrebnih pedagoških, socioloških, kulturoloških ili nekih drugih razloga, jer bi u tom slučaju značajna teološka dimenzija bila u bitnome zanemarena. Radilo bi se tada o djelu nečega drugog, o djelu Crkve zasigurno ne. Vjeronauk u školi nije i ne smije biti tek suho prenošenje informacija, niti je to cilj Crkve s obzirom na vjeronauk. S druge strane, beskorisno se zavaravati lažnim uvjerenjem da bi uvođenjem nekog manje (barem u nazivu) određenog katoličkog odgojnog predmeta protivnicima religijske nastave u školi manje zasmetalo i da bi im zbog toga oznaka 'katolički' bila prihvatljivija (iako se čini da kritike na konfesionalni model vjeronaučne nastave u školi ponekad više dolaze iz redova koji se nikako ne mogu smatrati protivničkim). S druge strane, mijenjanje postojećeg modela povlači za sobom i određene pravne, ali posebice konsekvence s obzirom na lik vjeroučitelja, iako formalno-pravno propisi ostaju isti. Ovim ne želimo raspirivati polemike, a posebice ne želimo stajati na putu stručnim katehetskim promišljanjima, već samo upozoriti na bitne strukturalne elemente onoga što Crkva smatra i što želi postići izvođenjem vjeronaučne nastave u školi.

S druge strane, izuzetno je važno paziti na identitet župne kateheze. Toliko je puta istaknuto da ona nikako ne može postati

9 Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu*, br. 74.

preslikom vjeronauka u školi, posebice ne u didaktičko-metodičkoj dimenziji ostvivanja same kateheze. Njezin iskustveni i slavljenički element u ozračju župne zajednice bitno ju razlikuju od školskog vjeronauka.¹⁰ Ne truditi se oko ostvarivanja kreativnih i katehetski dobro osmišljenih modela župne kateheze već cijeli proces odgoja u vjeri pokušati prebaciti na vjeronauk u školi bilo bi znak neodgovornosti i nerazumijevanja katehetske dinamike. Vjeronauk u školi nikako ne može zamijeniti niti ima cilj zamijeniti župnu katehezu, kao ni obratno. Župna kateheza treba egzistencijalno uvesti katehizante u dinamiku života konkretne župne zajednice.

Komplementarnost zadataka

Nadalje, logično se traže i neki odgovori na pitanja o samoj naravi komplementarnog odnosa vjeronauka u školi i župne kateheze. Iako su vjeronauk u školi i župna kateheza različiti, oni su također, kao sastavni dijelovi jedinstvenog i cjelovitog odgoja u vjeri i djelovanja Crkve, bitno povezani.¹¹ Zbog toga su i bitno komplementarni i u međusobnom su recipročnom vjersko-odgojnom *suodnosu*.¹² Njihov suodnos logična je posljedica njihove temeljne određenosti i svrhovitosti kao sastavnih i komplementarnih elemenata jedinstvenog odgoja u vjeri i evangelizacijskog djelovanja koje ne može ostati na razini školske vjeronaučne nastave već mora svoju kulminaciju pronaći u konkretnom životu ostvarenom u uključivanju u dinamiku života župne zajednice.¹³ Upravo uključivanju u konkretnu dinamiku tog života treba poslužiti župna kateheza.

10 Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, "Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj katehzi", str. 91.

11 Usp. *isto*.

12 Usp. *isto*, str. 94.

13 Milan ŠIMUNOVIĆ, *Pastoral za novo lice Crkve*. Teološka promišljanja o župnoj zajednici, KS, Zagreb, 2006., str. 404: "Nema sumnje da je ulazak vjeronauka u školu velika šansa za Crkvu da putem redovitog sustava odgoja i obrazovanja Kristovom porukom zahvati što širi krug djece i da tako više evangelizira javnost. Međutim, isto tako ne bi trebalo smetnuti s uma ni određenu opasnost da se i nesvjesno zaboravi kako odgoj u vjeri nužno sadrži i uključivanje u poslanje Crkve i djelo župne zajednice. Tu 'ulazi u igru' i rasprava o suodnosu vjeronauka u školi i župne kateheze koja na neki način 'udomaćuje' onoga koji želi biti kršćanin i to živom vjerom i iskustvom svih članova euharistijske odnosno župne zajednice..."

Načini ostvarivanja župne kateheze

Čini se da ni sami konkretni operativni načini ostvarivanja župne kateheze nisu uvijek u skladu s temeljnom zamisli o župnoj katehezi, posebice s modelima predloženim u dokumentu HBK *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*. Ponavljamo da se često čuju primjedbe o pokušajima ostvarivanja župne kateheze prema uzoru vjeronauka u školi, tj. pokušaju preslikavanju tog tipa odgoja u vjeri u župnu zajednicu, što ne odgovara ni ambijentu ni cilju župne kateheze. Stoga je izuzetno važno oživotvorenje župne kateheze putem modela predloženih u navedenom dokumentu. Ako se detaljnije promotri konkretna pastoralna situacija, moguće je vrlo lako uočiti da se predloženi model slabo, a u nekim slučajevima nikako ne koristi. Razlozi su takvom stanju višestruki. S jedne strane, pokušava se presakramentalnu katehezu izdvojiti kao jedini katehetski oblik primjeren župnoj zajednici, a s druge se nailazi na niz praktičnih nesnalaženja prilikom pokušaja formiranja manjih zajednica u župi. Ponekad se čini teškim uočiti darove i afinitete pojedinih skupina župljana i u tom smislu onda i formiranja pojedinih skupina u župi. Važno je ovdje istaknuti kako je i sam spomenuti dokument vrlo realno postavljen, tj. ide za predlaganjem i ostvarivanjem realno mogućih rješenja u smislu formiranja zajednica koje se u danoj situaciji mogu formirati i koje imaju perspektivu aktivnog i plodnosnog djelovanja. U tom smislu svaki župnik sa svojim pastoralnim suradnicima nužno mora dobro teološko-pastoralno iščitati situaciju i potrebe konkretne župne zajednice i na taj način doći do stvaranja kvalitetnih pastoralnih projekata vezanih za formiranje i djelovanje onih zajednica za koje u konkretnoj župi postoji realni temelj. Neke od njih izdvajaju se kao više pogodne i nužne za formiranje u svakoj župi, a za neke će biti potrebno učiniti dodatne i specifične itinerarije formiranja i djelovanja.

No u govoru o navedenoj temi moramo otići i korak dalje i reći da se u župnoj katehezi, posebice u današnjoj složenoj kulturnoj i društvenoj situaciji, naglasak mora staviti na diferenciranost ili raznolikost katehetskih itinerarija koji će zahvatiti cijeli spektar osoba i mogućih situacija iz kojih dolaze i uključiti ih u proces od-

goja, rasta i sazrijevanja u vjeri. U tom smislu nužno se mora voditi računa, barem u generalnim odrednicama vezanim za ostvarivanje župne kateheze, o produbljivanju pojedinih vjerskih i moralnih tema, o interesu pojedinih osoba uključenih u određeni katehetski itinerarij, tj. o njihovim karizmama, suočavanju i uvažavanju kritičnih razdoblja osobnog, profesionalnog i zajedničarskog razvitka i sazrijevanja osoba, te suočavanju s novim problemima (bioetičkim, ekonomskim, političkim i sl.).¹⁴

Navedeno je posebice vezano uz *katehezu odraslih*. Upravo su oni danas skupina koja u smislu odgoja i sazrijevanja u vjeri pokazuje brojne probleme vezane posebice za nedostatnu katehetsku pouku. Stoga upravo kateheza odraslih pruža brojne mogućnosti ostvarivanja različitih katehetskih itinerarija. No, s druge strane, zahtijeva izuzetan napor u smislu ostvarivanja itinerarija prilagođenih cijelom nizu osoba i cijeloj lepezi vrlo različitih životnih situacija počevši od osoba koje su samo krštene, a nisu primile ostale sakramente inicijacije ni bilo kakvu katehetsku pouku, preko onih koji su primili sve spomenute sakramente, ali su ostali uglavnom nepoučeni i na margini života u vjeri, do onih koji će tek postati kršćanima i koji trebaju proći katekumenat u pravom smislu.

Koordinacija katehetskog djelovanja

Kako to ističe i sam *Opći direktorij za katehezu*, od presudnog je značenja koordinacija cjelokupnog pastoralnog djelovanja u biskupiji, a u tom smislu pod posebnim vidom katehetskog djelovanja.¹⁵ Ono što vrijedi za širi biskupijski plan, prema logici stvari, analogno vrijedi i za manju župnu razinu. Manjak koordinacije katehetskog djelovanja pokazuje se bitnim nedostatkom konkretnog župnog pastorala. Pastoralna kreativnost mora biti vođenja projekcijskim i koordiniranim djelovanjima svih onih čimbenika koji su u nju uključeni, inače se upada u opasnost improvizacije. U tom smislu potrebno je istaknuti potrebu usklađivanja katehetskih aktivnosti na župnoj razini (kao i na onoj biskupijskoj), te izbjegavanja preklapa-

14 Usp. Sergio LANZA, "Itinerari per adulti", u: *Rivista di pastorale liturgica*, XLV. (2007.), 6, str. 13.

15 Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu*, br. 272-273.

nja nadležnosti i odgovornosti, kao i specifičnih djelatnosti vezanih za katehetski pastoral. Potrebno je uočiti stvarno stanje konkretne zajednice te u skladu s njim provoditi konkretno djelovanje. Često katehetski element biva sveden na temeljne katehetske aktivnosti u župi kao što su priprema za sakramente (najčešće ona neposredna), dok cijela lepeza ostalih katehetskih potreba biva zanemarena, dijelom i zbog pretpostavke da je dovoljno učinjeno u samoj pripravi za sakramente, ili su naslovnici katehetski upućeni nekom drugom prigodom. Na taj se način stvaraju ogromne odgojno-katehetske praznine. Zato je potrebno uskladiti djelovanje u skladu sa svim zahtjevnostima konkretne situacije i pokušati sređenim projektima pokriti sve postojeće dobne skupine i katehetske potrebe konkretne župne zajednice.

Govoreći o koordinaciji katehetskog pastoralala u župnim zajednicama, nužno se mora istaknuti i potreba usklađivanja katehetskih napora i cjelokupnog pastoralnog djelovanja, posebice u kratkoročnim i srednjoročnim nastojanjima, s biskupijskim pastoralnim planovima i programima. Naime u konkretnoj se praksi često osjeća štetni manjak koordinacije upravo u ovom pogledu. Sigurno da se katehetski naponi u konkretnim župama u većoj i snažnijoj mjeri približavanju krajnjoj konkretnosti svakodnevnog života i u tom su smislu u svojim konkretnim odrednicama detaljniji i konkretniji. No biskupijski planovi, programi i projekti utvrđuju se upravo s ciljem koordiniranja i pomaganja cjelokupnog pastoralnog djelovanja jedne partikularne Crkve i u tom smislu nose karakteristiku stabilnosti i uporišne podrške za sve manje, tj. župne pastoralne programe. S druge strane, biskupijski planovi zamišljeni su s ciljem usklađivanja pastoralnih napora cijele biskupije i tako pomažu skladnom uklapanju svih manjih planova u pastoral jedne biskupije. Tako se pokazuju kao velika pomoć, uporište i orijentir za manje programe. Biskupijski su planovi ne samo normativne smjernice za župne pastoralne planove već nose bitnu karakteristiku promoviranja pastoralnih projekata kao i specifičnih naglasaka na koje treba paziti u određenom periodu, vezano za određene teme, skupine osoba i sl. U katehetskom smislu ovakvo je djelovanje od presudne važnosti

jer upravo dobro razrađeni i projektirani katehetski programi puno pomažu dinamiziranju župnog pastorala kao i zrelosti i evangelizacijskoj angažiranosti župljana.

4.2. Angažman u župnoj zajednici

Govoriti o župnoj katehezi bilo bi manjkavo bez isticanja onog konkretnog cilja same kateheze, a to je kršćanski život u konkretnoj župnoj zajednici kao konkretnom ambijentu za ostvarivanje vjerskog života. Spomenuti govor nikako ne smije ostati samo na razini općenitosti već se tiče konkretnog angažmana članova župne zajednice.¹⁶ Čini se da je to još uvijek jedan od ključnih problema naših župnih zajednica koje ne uspijevaju pronaći konkretne modele angažmana svojih članova koji, posebice kada je riječ o mladima, nakon katehetske pouke i slavlja sakramenata (posebice potvrde i vjenčanja) više ne vide priliku za konkretno ostvarivanje vlastitog doprinosa životu zajednice.

Razlikovanje službi i zaduženja

Jedno je od ključnih pitanja s obzirom na skladno ostvarivanje jedinstvenog pastoralnog i posebice pastoralno-katehetskog djelovanja pitanje razlikovanja službi i zaduženja u crkvenoj praksi. Pitanje je bitno povezano s pitanjem poštovanja različitih darova, tj. karizmi s obzirom na spomenuto djelovanje. U temeljnom dokumentu za naše prilike s obzirom na župnu katehezu stoji preporuka o angažiranju vjeroučitelja u školi i u smislu župnih kateheta.¹⁷ No preporuka ne znači poistovjećivanje ovih dviju zadaća. Ovdje ne želimo dovesti u pitanje mogućnost angažiranja vjeroučitelja u školi na izvjesni ograničeni vremenski period u smislu djelovanja i unutar ostvarivanja župne kateheze, ukoliko im to mogućnosti i prilike dopuštaju. No nije moguće poistovjetiti dvije službe, onu vjeroučitelja

16 Milan ŠIMUNOVIĆ, *Pastoral za novo lice Crkve*, str. 415: "Budući da je u temelju župne zajednice i dimenzija poslanja, mjesto djelovanja iz vjere, život zajednice mora biti takav da pruža mogućnost angažmana... Problem nastaje kada župna zajednica ne pruža mogućnost za kreativnost djece i mladih, niti u liturgiji niti u nekim drugim aktivnostima župne, jer ih naprosto nema..."

17 Usp. NACIONALNI KATEHETSKI URED HBK – HRVATSKI INSTITUT ZA LITURGIJSKI PASTORAL, *Župna kateheza u obnovi župne zajednice. Plan i program*, Zagreb – Zadar, 2000., br. 96.

u školi i katehete u župi. Riječ je o zadacima koji, svaki na svoj način, pridonose ostvarenju odgoja u vjeri,¹⁸ no s različitim oznakama i s obzirom na ambijent ostvarivanja zadataka te osobine i modele itinerarija vjeronauka u školi i onih župne kateheze koji su različiti. Sve to kao realnu posljedicu ima realne razlikovne oznake nositelja ovih dviju službi koje se nužno moraju poštovati. Crkva u Hrvata mora ići za profiliranjem zaduženja katehete u župi kao posebnog i specifičnog zaduženja koje će ostvarivati osobe posebno formirane i osposobljene. Slično dinamici osposobljavanja ostalih župnih animatora i suradnika, i ovo zaduženje mora biti dodatno vrednovano i prepoznavano kao poseban i potreban zadatak župne zajednice.

5.2. Angažman vjeroučitelja u župi

Tema koja je već spomenuta, a koja treba još jednom biti istaknuta, posebice u životno-organizacijskom i pastoralnom smislu, pitanje je angažiranja vjeroučitelja u školi kao župnih kateheta. Praktični vid ostvarivanja ovog modela suradnje vjeroučitelja u župi pokazuje se kao najproblematičniji. Iako se teoretski uviđa razlika službe i zaduženja vjeroučitelja u školi i katehete u župi, praktično se često pokušava vjeroučitelja "uposliti" s nekoliko dodatnih sati u župnoj zajednici i tako riješiti problem kateheze. S druge strane, u brojnim slučajevima, pa i u velikim župama, župnik pokušava apsolutno sam odgovoriti baš svim katehetskim potrebama iako bi bilo moguće organizirati i djelovanje drugih kateheta suradnika. S jedne strane, takvim se postupanjem ne pridonosi razvijanju vlastitog zaduženja katehete ni kvaliteti same kateheze, a s druge se strane ne vodi dovoljno računa o samoj službi vjeroučitelja u školi i samoj konkretnoj osobi tog vjeroučitelja. Nije ovdje riječ o tome da se vjeroučitelje dispencira od suradnje u župi već o potrebi stvaranja pastoralno-katehetske dinamike reciprociteta unutar koje će se uvidjeti potrebe župe i mogućnosti konkretnih osoba. Od vjeroučitelja u školi ne može se uvijek i za stalno očekivati da nakon pune ili uglavnom pune satnice u školi preuzmu i teret kateheze u župi, što opet nipošto ne znači da se oni ne trebaju nikako uključiti u katehetsku dinamiku

18 Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, "Poruka hrvatskih biskupa o vjeronauku u školi i župnoj katehezi", str. 87.

župe. Ako se nikako ne bi uključili u tu dinamiku, to bi bilo izuzetno štetno za župnu zajednicu. U tom smislu potrebno je postići omjer odgovarajućeg katehetsko-pastoralnog reciprociteta koji će svim spomenutim dionicima župne kateheze pomoći da na odgovarajući, realan i moguć način doprinesu istom katehetskom djelu.

Ovdje treba spomenuti posebice aktualan problem vjeroučitelja koji djeluju u više različitih škola na područjima više različitih župa i koji bi trebali kao vjernici redovito sudjelovati u dinamici života župe u kojoj su trajno nastanjeni, a od kojih se ne može očekivati da djeluju u svim odnosnim župnim zajednicama. U ovom slučaju i sami župnici i vjeroučitelji moraju pronaći konkretan model suradnje koji će najbolje pridonositi dobrobiti učenika i katehizirana uz međusobno uvažavanje i poštovanje, posebice s obzirom na prilike i konkretne mogućnosti života i djelovanja osoba (pri čemu je potrebno voditi računa i o redovitoj dinamici vjerničkog života vjeroučiteljeve obitelji u okviru dinamike vlastite župne zajednice unutar koje su svi pozvani živjeti pa to, logično, vrijedi i za vjeroučitelja). Nije pohvalna praksa u kojoj vjeroučitelj glavninu ili cijeli svoj katehetski potencijal koristi izvan vlastite župne zajednice, pa i kada je riječ o vjeroučitelju koji poučava vjeronaučnu nastavu u školi na području neke druge župe. Kao vjernik, i vjeroučitelj je dužan pridonijeti životu vlastite župne zajednice. U tom je smislu pošteno da se župne zajednice pobrinu za odgoj i formaciju vlastitih kateheta tako da ne dolazi do situacija u kojima u jednoj zajednici konstantno djeluju katehete koji su trajno nastanjeni u nekoj drugoj župi. Ne dovodeći u pitanje razloge za uglavnom podržavanu aktualnu praksu i njezinu katehetsku vrijednost, na kraju u formi pitanja možemo postaviti sljedeće: može li se realno uvijek i u apsolutnom smislu očekivati da se poštuje pravilo stalne prisutnosti vlastitog vjeroučitelja (a onda moramo dodati i odgojiteljice u vjeri u vrtićima i druge koji sudjeluju u odgojno-katehetskoj dinamici) iz škole u župnoj zajednici u kojoj on i njegova obitelj trajno ne žive i koja je od mjesta u kojemu oni žive u puno slučajeva i dosta udaljena, a kojih u našim nad/biskupijama i nema u baš zanemarivom broju? Katehetsko preslagivanje mogućnosti s obzirom na osobe vjeroučitelja (i svećenika

i đakona i redovnika i laika) s jedne, a životne okolnosti konkretnih osoba, s druge strane, upravo to uvjetuju i to stalno produciraju. Zato bi za odgoj katehiziranih izuzetno važnom pedagoškom momentu prisutnosti vlastitog vjeroučitelja koji predaje u školi na području jedne, a živi na području neke druge (često i dosta udaljene) župe, jako puno pridonijelo formiranje vlastitog župnog katehete koji bi bio stalno prisutan u vlastitoj župnoj zajednici.

Suradnja župnika, vjeroučitelja u školi i župnih kateheta

Jedan je od većih praktičnih problema, za koji još uvijek u velikom broju slučajeva nisu pronađeni odgovarajući modeli konkretnog ostvarivanja, i pitanje suradnje vjeroučitelja u školi, župnika i župnih kateheta. Pronaći odgovarajući model interakcije i suradnje između spomenutih nositelja odgoja u vjeri moguće je samo poštujući specifičnosti i identitet službi i zaduženja svih. Općenito je jasno da u odnosu na vlastito poslanje i zadatke između njih treba vladati duh suradnje i suodgovornosti za zajedničko djelo odgoja u vjeri. Praktično, međutim, ta jasnoća često biva nedostatno uvažavana.

Potrebno je, prije svega, istaknuti važnost razumijevanja i uvažavanja nadležnosti i odgovornosti pojedinih nositelja spomenutih službi i zaduženja. Vjeroučitelj u školi ima posebnu i jedinstvenu zadaću i kao svjedok vjere u jednom specifičnom odgojnom ambijentu, ali i kao nastavnik u suradnji s drugim nastavnicima i djelatnicima škole. U tom smislu u odnosu na župu ima autonomiju, ali i odgovornost za ono što i kako poučava, kao i za cjelokupan način vlastita djelovanja. Župna kateheza kao djelo župne zajednice pod vodstvom župnika specifičan je zadatak. Župnik je prvi odgovorni kateheta u župi, a ostali su katehete njegovi suradnici. Između njih trebaju vladati stavovi uvažavanja specifičnih odgovornosti i nadležnosti, ali i stav suradnje, međusobnog poštovanja i pomaganja. I onda kada vjeroučitelj preuzima u jednom određenom dijelu ulogu katehete, u župi trebaju vrijediti isti stavovi. Čini se da je prvi među izazovima vezanim za međusobno djelovanje kateheta u župi upravo potreba angažiranja većeg broja kateheta, posebice u većim župama, kao i njihova specifičnog formiranja i nagrađivanja. Župna zajedni-

ca mora ovo prepoznati kao svoj vlastiti zadatak koji će doprinijeti njezinu rastu i sazrijevanju u vjeri. Svi navedeni elementi moraju postati nezaobilaznim dijelom ukupne župne pastoralne dinamike, posebice u klimi male i nedovoljne angažiranosti vjernika laika u smislu župnih kateheta. Upravo je ovo područje na kojemu dobro pripremljeni katehete laici u suradnji i pod vodstvom župnika trebaju dati veći doprinos djelovanju i životu župne zajednice.

Zaključak

Vjeronauk u školi i župna kateheza kao komplementarne zadatke Crkve trebaju postići veći stupanj praktičnog suodnosa u smislu harmoničnog uklapanja u cjeloviti mozaik odgoja u vjeri i evangelizacijskog i kulturalno usmjerenog djelovanja Crkve. Taj harmonični suodnos treba biti posebice vidljiv ne samo u smislu poštovanja razlikovnih oznaka didaktičke i metodičke naravi s obzirom na vjeronauk u školi i župnu katehezu, s obzirom na ambijent i specifične zadatke, već također s obzirom na odrednice mentaliteta i konkretnog djelovanja nositelja spomenutih zadaća. Upravo će o njihovoj sveukupnoj ljudskoj, kršćanskoj i zrelosti u smislu vlastita poziva i poslanja u bitnome ovisiti i uspješnost međusobnog suodnosa u ostvarivanju spomenutih zadataka. Nije novost činjenica potrebne predanosti i angažiranosti svih spomenutih nositelja djelovanja u smislu ostvarivanja onoga što im je vlastiti zadatak i poslanje. Skladno ostvarivanje te činjenice, kao i spremnost na suradnju i pomoć drugima u ostvarivanju njihovih vlastitih zadataka najbolje su jamstvo organskog i harmoničnog vjeronaučnog i katehetskog djelovanja. Poštovanje razlikovnih oznaka vjeronauka u školi i župne kateheze, ali i isticanje i ostvarivanje njihova komplementarnog suodnosa, bitni su preduvjeti takva djelovanja.

Summary

Religious education in the schools and the parish catechesis as a complementary task of the Church, needs to achieve a higher level of practical interactions encompassing harmonious integration in the complete mosaic of religious education, and the evangelization of culturally oriented action of the Church. That harmonious interaction must be especially visible not only with respect to a different didactical and methodical characteristics regarding religious education in the schools and the parish catechesis representing the setting and specific tasks of the environment, but also regarding the characteristics of the mentality for concrete actions of the participants to reveal its assignment. The efficiency of the interaction and the realization of those tasks will essentially depend on the participant's human and christian maturity and the maturity regarding their proper vocation and mission. It is a well known fact that full commitment and active participation of all participants will be a requirement in order to achieve a proper vocation and mission. The harmonious integration of those facts and the readiness for the collaboration, as well as full support to others in the realization of their tasks, will be the best guarantee for a harmonious and organic achievement in religious education and catechesis. The conditions for such actions require respect and understanding of different characteristics of the religious education in the schools and parish catechesis, as well as realization of their complementary interaction.

